

УДК 378.147:811.111'243:808.2

DOI <https://doi.org/10.24195/2616-5317-2026-42.20>

КОМПЕТЕНТНІСНА МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК АКАДЕМІЧНОГО ПИСЬМА У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ НЕФІЛОЛОГІЧНИХ І ФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Тетяна В. Прищеп

кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри англійської мови для нефілологічних спеціальностей
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара,
Дніпро, Україна
pettytyrant06@gmail.com,
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0665-0907>

АНОТАЦІЯ

У статті здійснено теоретико-методологічне обґрунтування компетентнісної моделі формування академічного письма в системі іншомовної підготовки здобувачів вищої освіти. Проаналізовано трансформацію ролі письма в умовах глобалізації освітнього простору, цифровізації науки та інтеграції національних освітніх систем у міжнародний академічний простір, визначено його функції у структурі професійної підготовки майбутніх фахівців. Обґрунтовано структурні компоненти компетентності академічного письма (мовний, когнітивний, комунікативний, дослідницький), розкрито їх змістову характеристику, рівні інтеграції та дидактичні принципи реалізації в освітньому процесі. Визначено методологічні підходи до навчання академічного письма (процесуальний, жанровий, компетентнісний) та окреслено педагогічні умови його ефективного формування в іншомовному освітньому середовищі, зокрема міждисциплінарну інтеграцію, використання цифрових освітніх технологій, розвиток академічної доброчесності та рефлексивної автономії студентів. Доведено, що інтеграція мовних, когнітивних, комунікативних і дослідницьких компонентів у єдину модель забезпечує системність

підготовки студентів до академічної та професійної діяльності в міжнародному контексті, формує стратегічну автономію, здатність до аргументованого мислення, критичного аналізу інформації, самостійного текстотворення та створення наукових текстів іноземною мовою відповідно до міжнародних стандартів академічної комунікації.

Ключові слова: академічне письмо, компетентнісний підхід, іношомовна підготовка, академічна грамотність, когнітивний компонент, дослідницька компетентність.

Вступ. Сучасний етап розвитку вищої освіти характеризується динамічною інтеграцією національних освітніх систем у міжнародний академічний простір, що супроводжується зростанням вимог до якості наукової комунікації, академічної мобільності та рівня підготовки здобувачів вищої освіти до участі у глобальних освітніх і дослідницьких процесах. Глобалізація освіти, розвиток цифрових технологій, відкритий доступ до міжнародних наукових ресурсів, концепції відкритої науки (open science), а також утвердження стандартів академічної доброчесності суттєво трансформують вимоги до професійної підготовки майбутніх фахівців (Nyland 2019: 1–30).

У цих умовах іношомовна підготовка перестає виконувати винятково допоміжну функцію та набуває статусу стратегічного компонента професійної освіти, що забезпечує академічну, наукову та професійну мобільність особистості. Особливого значення в цій системі набуває академічне письмо, яке трансформується з інструмента контролю знань у повноцінний засіб академічної комунікації, професійної самореалізації та наукової ідентифікації особистості в міжнародному освітньому просторі (Bailey 2018: 1–25).

Актуальність студії. Академічне письмо в сучасному освітньому контексті є не лише формою фіксації результатів навчально-дослідницької діяльності, а й способом організації мислення, концептуалізації знань, формування наукової позиції та побудови аргументативних структур. Воно забезпечує когнітивну організацію навчального досвіду, сприяє розвитку аналітичного мислення, критичного оцінювання інформації, здатності до синтезу знань і формування дослідницьких гіпотез.

Здатність створювати структуровані, логічно вибудовані, концептуально цілісні й аргументовані тексти іноземною мовою забезпечує студентам можливість повноцінної участі у міжнародних наукових проєктах, академічних обмінах, грантових програмах, конференціях і публікаційній діяльності у зарубіжних виданнях. Сформована компетентність академічного письма підвищує конкурентоспроможність випускників на глобальному ринку праці, розширює їхні професійні можливості та сприяє інтеграції у світову наукову й професійну спільноту.

У цьому контексті академічне письмо розглядається як інтегрована багатовимірна компетентність, що поєднує мовні, когнітивні, комунікативні, дослідницькі та стратегічні компоненти. Воно є складовою академічної грамотності особистості та забезпечує не лише технічну здатність до створення текстів, а й сформованість академічного мислення, культури наукової комунікації та професійної відповідальності.

Особливої актуальності проблема формування академічного письма набуває в умовах переходу вищої освіти до компетентнісної парадигми. Компетентнісний підхід орієнтує освітній процес не на накопичення знань, а на формування здатності до ефективної діяльності в реальних професійних і академічних ситуаціях. У межах цієї парадигми академічне письмо розглядається не як окрема мовленнєва навичка, а як результат інтеграції знань, умінь, досвіду, цінностей і стратегій діяльності.

Аналіз сучасних освітніх програм засвідчує, що підготовка до академічного письма в системі іншомовної освіти часто має фрагментарний характер, не забезпечує належної інтеграції мовних і дослідницьких компонентів, не враховує міждисциплінарну специфіку професійної підготовки студентів та не формує стійкої здатності до створення академічних текстів різних жанрів і рівнів складності. Відсутність цілісної концептуальної моделі ускладнює формування системної академічної компетентності та знижує ефективність іншомовної підготовки в цілому.

У зв'язку з цим виникає потреба у теоретичному осмисленні процесу формування академічного письма саме

в компетентнісному вимірі, розробленні цілісної моделі, яка б інтегрувала мовні, когнітивні, комунікативні та дослідницькі компоненти в єдину систему професійної підготовки. Така модель має забезпечити системність, наступність і цілеспрямованість навчального процесу, сприяти розвитку стратегічної автономії студентів, їхньої здатності до самостійного текстотворення, аргументованого мислення та міжкультурної академічної комунікації.

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні та концептуальному моделюванні компетентнісної моделі формування академічного письма в системі іншомовної підготовки здобувачів вищої освіти.

Методи дослідження: *теоретичний аналіз наукових джерел, порівняльний аналіз освітніх моделей, узагальнення педагогічного досвіду, структурно-функціональне моделювання.*

У межах проведеного дослідження було здійснене концептуальне моделювання компетентнісної структури академічного письма як інтегрованої складової іншомовної підготовки здобувачів вищої освіти. Запропонована модель виростає з ідеї синергійної взаємодії мовних, когнітивних, комунікативних і дослідницьких компонентів, що забезпечує цілісність формування академічного письмової компетентності як професійно значимої якості особистості.

Побудова моделі здійснювалася на основі системного підходу, відповідно до якого академічне письмо розглядається не як сукупність ізольованих навичок, а як багатовимірна структура, що інтегрує різні рівні діяльності студента: пізнавальний, комунікативний, дослідницький і професійний. Така концептуалізація дозволяє інтерпретувати академічне письмо як форму академічної діяльності, що поєднує процеси мислення, мовленнєвого оформлення, наукової аргументації та професійної ідентифікації.

Структурні компоненти компетентності академічного письма. **Мовний компонент** охоплює систему лексико-граматичних, синтаксичних, термінологічних і стилістичних засобів, що забезпечують коректне мовне оформлення академічного тексту. Він передбачає володіння нормами академічного стилю, логікою побудови речень, зв'язністю тексту, використанням

академічної лексики та термінології відповідної галузі знань. Емпіричний аналіз письмових робіт студентів засвідчив, що недостатній рівень сформованості цього компонента знижує точність аргументації, порушує логічну структуру тексту та обмежує комунікативну ефективність академічного повідомлення.

Когнітивний компонент пов'язаний із розвитком аналітичного та критичного мислення, умінням інтерпретувати інформацію, здійснювати синтез знань, формувати концептуальні моделі та дослідницькі гіпотези. У процесі дослідження встановлено, що високий рівень когнітивної сформованості корелює зі здатністю студентів до логічної організації тексту, аргументативної послідовності та концептуальної цілісності наукового викладу.

Комунікативний компонент передбачає здатність формувати комунікативну інтенцію, обирати адекватні жанрові моделі академічних текстів, будувати аргументаційні стратегії, дотримуватися норм академічної етики та доброчесності. Він забезпечує інтеграцію письмового продукту в контекст академічної взаємодії та міжкультурної наукової комунікації.

Дослідницький компонент відображає здатність здобувачів вищої освіти здійснювати пошук, аналіз, критичну оцінку та інтерпретацію наукових джерел, формулювати дослідницькі питання, оформлювати результати власних досліджень відповідно до стандартів академічної комунікації. Результати експериментальної роботи засвідчили, що системне залучення студентів до дослідницької діяльності значно підвищує рівень їхньої готовності до самостійного академічного письма.

Рівні інтеграції компетентності академічного письма. На основі синтезу структурних компонентів було виокремлено три рівні інтеграції компетентності академічного письма:

1. **Рівень цілісної академічної компетентності**, що характеризується сформованістю стратегічної здатності до академічного письма в міждисциплінарному та міжкультурному контексті.

2. **Рівень когнітивно-комунікативної інтеграції**, який забезпечує поєднання логіки мислення, аргументаційних стратегій і мовної точності.

3. Рівень процесуальної реалізації, на якому відбувається практичне створення академічних текстів у різних жанрових формах (есе, рецензія, науковий звіт, аналітична записка, тези конференцій).

Методологічні підходи до формування академічного письма. У дослідженні обґрунтовано ефективність інтеграції трьох методологічних підходів до навчання академічного письма.

Процесуальний підхід орієнтований на формування навичок поетапного створення тексту: планування, концептуалізація, структуризація, написання, редагування, рефлексія та фіналізація. Поетапна організація письмової діяльності сприяє підвищенню якості текстів, логічної послідовності та аргументативної цілісності.

Жанровий підхід передбачає оволодіння структурними моделями та комунікативними функціями різних академічних жанрів. Системне використання жанрових шаблонів формує у студентів розуміння цільової аудиторії, комунікативної мети та функціонального призначення тексту.

Компетентнісний підхід інтегрує мовні, когнітивні, комунікативні та дослідницькі складові в єдину систему навчальної діяльності, забезпечуючи цілісність освітнього процесу (Hyland 2019: 210–260).

Цифрові технології та міждисциплінарна інтеграція. Особливу роль у формуванні академічного письма відіграє використання цифрових освітніх технологій, онлайн-редакторів, платформ для колективного рецензування текстів, систем автоматизованої перевірки академічної доброчесності та інтерактивних освітніх середовищ. Їх застосування сприяє розвитку навичок самоконтролю, рефлексії, академічної відповідальності та автономності студентів. Важливим чинником ефективності моделі є міждисциплінарний підхід, що передбачає інтеграцію письмових завдань з профільними навчальними дисциплінами. Така інтеграція сприяє одночасному розвитку мовної компетентності та професійної ідентичності, формуванню здатності презентувати результати досліджень іноземною мовою в професійному контексті (Мельничук 2021: 200–245).

Інтерпретація результатів. Отримані результати свідчать, що впровадження компетентнісної моделі формування академічного письма забезпечує:

- підвищення рівня структурної організації текстів;
- розвиток аргументативної логіки та концептуальної цілісності;
- зростання академічної точності мовлення;
- формування стратегічної автономії студентів;
- розвиток здатності до самостійного текстотворення та наукової рефлексії;
- підвищення якості міжкультурної академічної комунікації.

Таким чином, результати дослідження підтверджують доцільність впровадження компетентнісної моделі як системної основи формування академічного письма в системі іншомовної підготовки здобувачів вищої освіти. Запропонований підхід забезпечує цілісність навчального процесу, узгодженість теоретичних і практичних компонентів та створює умови для розвитку повноцінної академічної компетентності як складової професійної підготовки майбутнього фахівця.

Висновки. У результаті проведеного теоретико-методологічного аналізу та експериментальної перевірки було обґрунтовано ефективність компетентнісної моделі формування академічного письма як цілісної системи іншомовної підготовки здобувачів вищої освіти. Академічне письмо у дослідженні концептуалізується не як окрема мовна навичка, а як інтегрована форма академічної діяльності, що поєднує мовні, когнітивні, комунікативні та дослідницькі виміри професійної підготовки.

Запропонована модель доводить доцільність переходу від фрагментарного навчання письма до системного компетентнісного підходу, у межах якого формування академічного письмової компетентності відбувається через інтеграцію процесуальних, жанрових і дослідницьких стратегій навчання. Такий підхід забезпечує розвиток не лише мовної правильності, а й здатності до концептуального мислення, аргументації, наукової рефлексії та автономної академічної діяльності.

Результати дослідження підтверджують, що ефективне формування академічного письма можливе за умов:

- системної інтеграції мовного, когнітивного, комунікативного та дослідницького компонентів;
- використання процесуальної моделі навчання письма як поетапної діяльності;
- впровадження жанрового підходу до формування текстових моделей;
- міждисциплінарної інтеграції письмових практик у професійно орієнтоване навчання;
- активного застосування цифрових освітніх технологій;
- формування культури академічної доброчесності та рефлексивної автономії студентів.

Академічне письмо в межах компетентнісної парадигми постає як інструмент професійної самореалізації майбутнього фахівця, засіб інтеграції в міжнародний академічний простір та механізм формування дослідницької ідентичності особистості (Nation, Macalister 2019: 10–15).

Перспективи подальших досліджень. Подальші наукові розвідки доцільно спрямувати на:

- розроблення рівневої моделі сформованості академічної письмової компетентності;
- створення діагностичних інструментів оцінювання її сформованості;
- апробацію цифрових платформ навчання академічного письма;
- розроблення міждисциплінарних курсів академічного письма;
- адаптацію моделі до різних освітніх галузей та спеціальностей;
- вивчення впливу академічного письма на формування професійної ідентичності студентів.

Таким чином, компетентнісна модель формування академічного письма постає як стратегічна освітня інновація, що відповідає сучасним викликам вищої освіти, забезпечує інтеграцію національного освітнього простору в міжнародний академічний контекст та створює умови для підготовки конкурентоспроможного фахівця нового покоління.

ЛІТЕРАТУРА

- Мельничук Т. В. Інноваційні технології в навчанні академічного письма. Харків : ХНУ, 2021.
- Bailey S. Academic Writing: A Handbook for International Students. 5th ed. London : Routledge, 2018. 344 p.
- Hyland K. Academic Writing: Concepts and Skills. London : Routledge, 2019. 354 p.
- Nation I. S. P., Macalister J. Language Curriculum Design. New York : Routledge, 2019. 274 s.

COMPETENCY-BASED MODEL FOR THE DEVELOPMENT OF ACADEMIC WRITING SKILLS AMONG HIGHER EDUCATION STUDENTS IN PHILOLOGICAL AND NON-PHILOLOGICAL SPECIALTIES

Tetiana V. Pryshchepa

PhD in Philology, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of English
for Non-Philological Specialties
Oles Honchar Dnipro National University,
Dnipro, Ukraine
e-mail: pettytyrant06@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0665-0907>

SUMMARY

The article provides a theoretical and methodological substantiation of a competence-based model for the formation of academic writing within the system of foreign language training of higher education students. The transformation of the role of writing under the conditions of globalization of the educational space, digitalization of science, and integration of national education systems into the international academic environment is analyzed, and its functions in the structure of professional training of future specialists are determined. The structural components of academic writing competence (linguistic, cognitive, communicative, and research) are substantiated, their content characteristics, levels of integration, and didactic principles of implementation in the educational process are defined. Methodological approaches to teaching academic writing (process-oriented, genre-based, and competence-based) are identified, and pedagogical conditions for its effective formation in a foreign language educational environment are outlined, including interdisciplinary integration, the use of digital educational

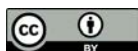
technologies, the development of academic integrity, and students' reflective autonomy. It is proved that the integration of linguistic, cognitive, communicative, and research components into a unified model ensures the systematic preparation of students for academic and professional activity in the international context and contributes to the development of strategic autonomy, argumentative thinking, critical information analysis, independent text production, and the creation of academic texts in a foreign language in accordance with international standards of academic communication.

Keywords: *academic writing, competence-based approach, foreign language training, academic literacy, cognitive component, research competence.*

REFERENCES

- Bailey S. (2018). *Academic Writing: A Handbook for International Students*. 5th ed. London : Routledge.
- Hyland K. (2019). *Academic Writing: Concepts and Skills*. London : Routledge.
- Melnychuk T. V. (2021). *Innovatsiini tekhnolohii v navchanni akademichnoho pysma* [Innovative technologies in teaching academic writing]. Kharkiv : KhNU [in Ukrainian].
- Nation I. S. P., Macalister J. (2019). *Language Curriculum Design*. New York : Routledge.

Дата першого надходження статті до видання: 10.03.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 14.04.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 29.05.2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0